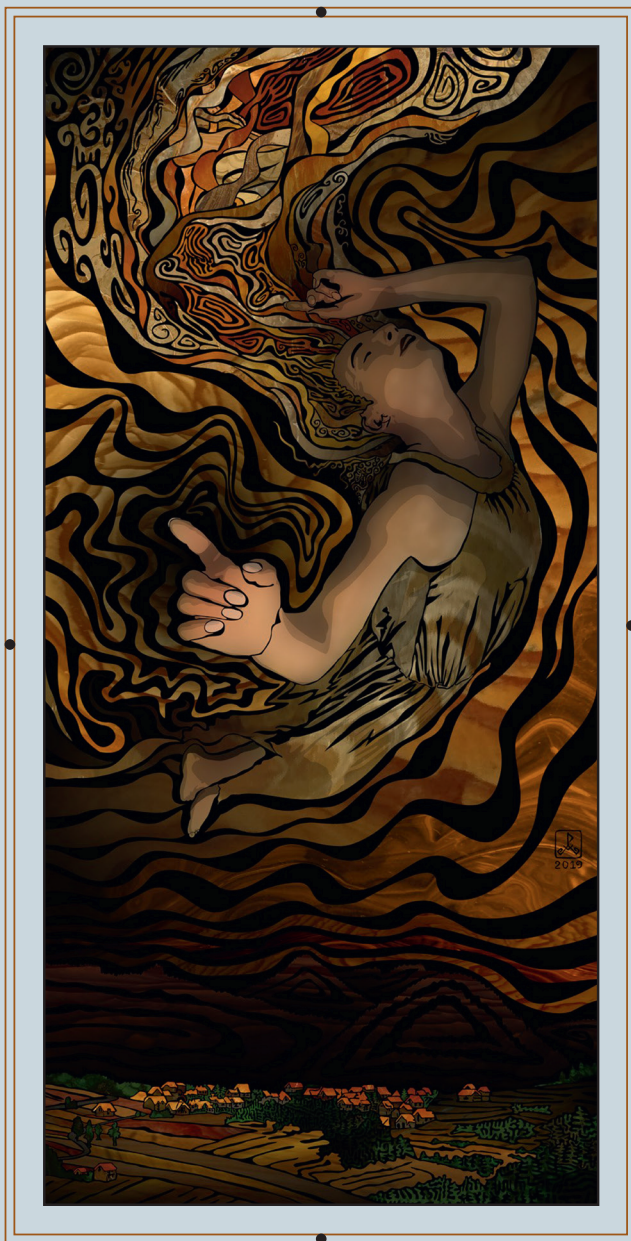

SNY KOBIET, SNY O KOBIETACH

OD ROMANTYZMU DO MŁODEJ POLSKI

Sny kobiet,
sny o kobietach

– od romantyzmu do Młodej Polski

UKAZAŁY SIĘ:

1. *Podróże i podróżopisarstwo w polskiej literaturze i kulturze XIX wieku. Studia i szkice*, red. A. Kowalczyk, A. Kwiatek, Kraków 2015.
2. Modzelewska E., *August Antoni Jakubowski – poeta rozpaczy. Życie i twórczość*, Kraków 2015.
3. *Romantycy na krańcach świata. Podróże egzotyczne i peregrynacje wewnętrzne*, red. E. Modzelewska, P. Soboń, Kraków 2015.
4. *O dziennej i nocnej stronie romantycznego podróżowania*, red. J. Pyzia, S. Sarzyńska, Kraków 2018.

Sny kobiet, sny o kobietach

– od romantyzmu do Młodej Polski

POD REDAKCJĄ

PAULINY BATKIEWICZ,

LIDII KAMIŃSKIEJ,

MONIKI ZIÓŁKOWSKIEJ

KRAKÓW

© Copyright by individual authors, 2020

RECENZENCI: prof. dr hab. Bogusław Dopart, prof. dr hab. Gabriela Matuszek-Stec

OPRACOWANIE REDAKCYJNE: Weronika Werewka

PROJEKT OKŁADKI: Aleksandra Winiarska

ISBN 978-83-8138-249-6 (druk)

ISBN 978-83-8138-250-2 (on-line, pdf)

Na okładce wykorzystano grafikę Adama Peruna *Młodość Mądrości*

Publikacja dofinansowana przez Wydział Polonistyki Uniwersytetu Jagiellońskiego

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA

ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków

tel.: 12 421-13-87; 12 431-27-43

e-mail: akademicka@akademicka.pl

Księgarnia internetowa: <https://akademicka.pl>

Spis treści

7 Wprowadzenie

Od romantyzmu...

MONIKA ZIÓŁKOWSKA

- 13 Literackie sny o kobietach w utworach *Fragment d'un journal*
i *Sen Cezary* Zygmunta Krasińskiego

ANNA RZEPNIEWSKA

- 27 „Dlaczego będę to opowiadał”. Senny świat kobiet w *Narracjach*
Władysława Słowackiego

MARCIN SARNA

- 45 Boginie snów (u) Gérarda de Nerval'a i Charles'a Nodiera

PATRYCJA WOJDA

- 59 Słodki koszmar Baudelaire'a i Norwida o kobietach

JOANNA STOCKA

- 71 Między marzeniem a złowrogą wizją – sen bohaterki *Świełłany*
Wasilija Żukowskiego

ALEKSANDRA ŁAGOWSKA

- 81 Wieszcz sen Lenory w ujęciu polskich i rosyjskich poetów romantyzmu

SANDRA MAGDALENA KOCHA

- 99 Kobieta między snem a jawą w wybranych tekstach
Hansa Christiana Andersena

...do Młodej Polski

IRENEUSZ WOŹNICA

- 119 Motyw snu w erotykach Kazimiery Zawistowskiej.
Na podstawie wybranych przykładów

NORBERT GACEK

- 133 Tłumaczenie snu, tłumaczenie ciała. O *Vision I* Alberta Samaina
i *Lwicy* Kazimiery Zawistowskiej

LIDIA KAMIŃSKA

- 147 Przestrzeń ukojenia czy senny koszmar?
O snach, wizjach, fantasmagoriach w poematach prozą
Maryli Wolskiej z tomu *Thème Varié*

EMILIA GAŁCZYŃSKA

- 161 „Kontrasty” snów zapoznanej poetki Loli Szereszewskiej

KAMIL KACZMAREK

- 171 Wyśniona przestrzeń emancypacji. Przykład *Snów Marii Dunin*
Karola Irzykowskiego

- 193 Indeks osobowy

„Kontrasty” snów zapoznanej poetki Loli Szereszewskiej

Emilia Gałczyńska

UNIwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

<https://doi.org/10.12797/9788381382502.11>

<https://orcid.org/0000-0003-4324-2141>

Władysław Panas w książce *Pismo i rana. Szkice o problematyce żydowskiej w literaturze polskiej* pisał:

Na skraju galaktyki Gutenberga znajduje się wysypisko, na którym gromadzą się odpady cywilizacji pisma i druku [...]. Pamiętajmy jednak, że w pyłe i kurzu szpar-gałów ukrywa się u Schulza Księga. Tam odnalazł jej ślady. Na śmietniku jest może miejsce każdej Księgi? Z tego śmietnika słyhać szept. Kto mówi z tego miejsca? [...] Maurycy (Mosze Szymel) [...], Anda Eker [...], Roman Brandstaetter [...], Irma Kanfer [...], Lola Szereszewska [...]¹.

To jedna z niewielu informacji o poetce, która w dzisiejszej recepcji badawczej i czytelniczej jest, z małymi wyjątkami, zapomniana, tymczasem w dwudziestoleciu międzywojennym była autorką rozpoznawalną. Lola (Leonia) Szereszewska z d. Rotbard urodziła się w 1895 roku. Wydała ona pięć tomów wierszy i prozy poetyckiej: *Kontrasty* (1917), *Trimurti. Fantazje historyczne* (1919), *Ulica* (1930), *Niedokończony dom* (1936), *Gałęzie* (1938), które zostały opublikowane w liczących się wydawnictwach, m.in. Gebethnera i Wolffa czy Ferdynanda Hoesicka. Była także kandydatką do

1 W. Panas, *Pismo i rana. Szkice o problematyce żydowskiej w literaturze polskiej*, Lublin 1996, s. 59, *Critice Literaturae Judaicae*.

nagrody za najlepszą książkę w plebiscycie czasopisma literackiego „Skawa” w 1939 r., a już w 1917 r. za nowelę *Amenophis IV* została wyróżniona w konkursie „Sfinksa”.

Ojcem pisarki był Paweł (Pesach) Rotbard, matką Rozalia (Rojza), braćmi zaś Henryk i Michał. Rodzina mieszkała w kamienicy przy ul. Marszałkowskiej 21, a później przy ul. Chmielnej 45 w Warszawie². Poetka należała do Akademickiej Korporacji Syjonistycznej „Zelotia”. W piśmie tygodniowym „Ewa” odnajduję informację, z której wynika, że na Balu Korporacji pełniła wraz z innymi koleżankami obowiązki gospodyni³. Jedyna fotografia Szereszewskiej, jaką do tej pory udało mi się znaleźć, została wykonana przez znanego artystę Benedykta Jerzego Dorysa w 1933 roku.

Liczne, rozproszone w archiwach informacje biograficzne dają obraz społecznego kontekstu losu poetki, jej udziału w życiu artystycznym i towarzyskim. Nazwiska Szereszewskiej nie odnajduję jednak w antologiach⁴, słownikach, monografiach zbiorowych czy wystąpieniach konferencyjnych. Także w fundamentalnych pracach Jerzego Kwiatkowskiego, Anny Nasiłowskiej czy Janusza Sławińskiego i Michała Głowińskiego.

Twórczy okres poetki przypada głównie na okres dwudziestolecia międzywojennego, jednak swoją pierwszą książkę wydała w 1917 roku. *Kontrasty* to tom prozy poetyckiej niezwykle dojrzały i zaskakujący jak na wiek poetki – Szereszewska publikuje go w wieku dwudziestu dwóch lat. Znaczące jest także, jak już podkreślałam, miejsce publikacji – u Gebethnera i Wolffa: „Firma G&W była jednym z najchętniej wybieranych przez autorów wydawnictw i miała niewątpliwie znaczący wpływ na kształtowanie ówczesnych standardów relacji autorsko-wydawniczych”⁵.

Poetka dedykuje książkę swojemu mężowi i dzieli ją na trzy części: *Kontrasty*, *Opowiadania* oraz *Wrażenia*. Pierwsza z nich zawiera jedenaście tekstów, w których czas funkcjonuje kalejdoskopowo, tworząc mozaikę zbudowaną z lat przeszłych i współczesnych dla poetki. Możemy znaleźć również kilkukrotną adnotację doty-

2 Informacje o rodzinie uzyskałam od p. Anny Przybyszewskiej-Drozd z Żydowskiego Instytutu Historycznego im. Emanuela Ringelbluma.

3 Zob. też: „Ewa. Pismo tygodniowe” 1929, 6 I, nr 1, s. 8.

4 Jeden z wierszy pt. *Uchodźcom* został umieszczony w antologii Piotra Śliwińskiego w 2018 roku pt. *Wolny wybór. Stulecie wierszy 1918–2018*, utwór jest także dostępny w Internecie na stronie: <https://nowe-peryferie.pl/index.php/2017/02/lola-szerszewska-poezje/>.

5 K. Seroka, T. Świątkowska, *Relacje autorów z wydawcami w drugiej połowie XIX w. na przykładzie korespondencji z firmą wydawniczą Gebethner & Wolff*, „Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi” 2017, t. 11, s. 135–154.

czącą miejsca powstania utworów: Neapol, Rzym, Florencja. Autorka w ten sposób buduje kontrast między czasem a przestrzenią. Wątki temporalne świadczą o minionym, zaś przestrzeń staje się łącznikiem między bohaterami z różnych tekstów i jednocześnie tworzy uniwersalne, aktualne także dzisiaj przesłanie. W utworze *Wyzwolenie* dochodzi do nagromadzenia kontrastów. Czytelnik manewruje w liniach tekstu pomiędzy snem postaci i opisem wędrowki rozpoczynającej się w klasztorze, którego nie można dokładnie zlokalizować.

Poetka multiplikuje kontrasty, budując ruchome relacje między danymi okresami czasu, czasem a przestrzenią, snem a rzeczywistością oraz manipuluje naszymi wyobrażeniami o tychże elementach:

Śniły się jeszcze duszy mej uciech światowych fałszywe błyski, rozjarzonych świec balowych jaśnie oślepiające, sztucznych kwiatów płatki sklezione z gałąnków aksamitu i jedwabiu, tanecznych wirów, bezmyślnie płochych, zawrotne i miodne upojenia.

Śniły się duszy mej słówek tanich, rzuconych od niechcenia, dźwięki stłumione i znaczące, wykwintu światowego a zewnętrznego bajecznie nonszalancki gest, maski jak spiż mocne lub cukierkowo-słodkie, ukrywające bezdeń otchłanną lub pustynną pustkę jaźni ludzkiej. Śnił się jeszcze duszy mej gwar, szych i blichtr, ale już rozpoczynała wędrowkę swą błędną w krainę Zagadek i Tajemnic.

Szła poprzez wązkie, przedługie korytarze, klasztorną ciszą przygniatającą bezdźwięcznie; wonne kadzideł kościelnym, średniowiecznie naiwnym, zapachem; pełne niewymówionych żalów i lęków, co – jak puszczyków więzionych skrzydła – głucho łomocą o gotyckie, sztywne ubóstwem ozdób, sklepienia.

Szła cicha a szukająca⁶.

Dusza mówiącej przemierza kolejne przestrzenie, gdzie „Z poczerniałych, przydymionych ram wychylały się zmartwychwstałych świętych zielonosine oblicza [...]. Pokładły się na nich śmiertelnie ponure cienie, jak ziemiste, szare warstwy popiołu” (K, s. 20). Później zaś przemierza ona „pola mlecznych chryzantem” (K, s. 20), dociera w końcu do ogrodu „niebotycznych kolumn kutych w potęgde i wieczności” (K, s. 21), aż w końcu spotyka Panią Najwyższą:

6 L. Szereszewska, *Kontrasty*, Warszawa 1917, s. 19–20. Dalej w tekście jako K z numerami stron. Zapis pozostawiam oryginalny.

Śród purpurowych anemonów i koralowych, krwią tęsknot ludzkich skroplonych, róż, śród blasków rodzącej się nowej zorzy uniesień i umiłowań, śród ciszy przesyconej podziwem i najwznioślejszą ekstazą – spłynęła na obłoku westchnień radosnych Pani Najwyższa. [...] Spojrzała na duszę mą słońcem roześmianych, poezją dźwięcznych źrenic. Palcami, miękkimi jak pieszczotliwych jagniąt runa i białemi, by wschodzących gwiazd czoła, dotknęła tkaniny czarnej, co cieniem bezwiedzy i tajemnicy osłania duszę mą. [...] Pani Najwyższa – pięknem najmędrza, ucieleśnieniem ideałów wzniosłych piękna, szczęściem szczerze rozdawanem szlachetna – z lekka się uśmiechnęła.

I zaśmiały się źródła kryształ, zaśpiewały hymn miłości i życia posągów żywych tłumi, zaśniły jaskrawiej promienie słoneczne i owinęły się wzdłuż alabastru kolumn, uklękła w czci i zachwyceniu dusza moja, zaśmiał się wszechświat – od jednego uśmiechu Afrodyty (K, s. 23–24).

Ostatnie słowo „Afrodyta” zostaje w tekście wyróżnione. Utwór można interpretować jako sen o wędrowce duszy bohaterki, która przemierza oniryczne przestrzenie dalekie od świata rzeczywistego, spotykając na swej drodze nierealne postaci, finalnie widzi zaś mitologiczną boginię. Czytelnik może mieć wrażenie, że różne perspektywy czasowe i przestrzenne wprowadzają go w logikę snu postaci – zupełnie inną od myślenia na jawie. Coś się pojawia, by po dokładnym, poetyckim opisie (zawierającym liczne epitety i metafory) mogło odpłynąć na zasadzie sennej asocjacji.

Sen postaci kobiecej to podróż, w którą udaje się nie jej ciało, lecz – co zostaje zaznaczone w tekście – „naga dusza”. Jest ona bezbronna i jednocześnie całkowicie zależna od przestrzeni otaczającej; pozbawiona somy, która nie może chronić ani zbierać i segregować bodźców, Szereszewska niezwykle świadomie wprowadza wątki oniryczne. Chce podkreślić kontrast między rzeczywistością a snem, ale także, paradoksalnie, buduje zależność: symbiotyczną relację między tymi elementami. Przy pogłębionej i uważnej lekturze zasadnicza okazuje się adnotacja pod tekstem: „NEAPOL, 1914.” Tym razem w przestrzeń tekstualną zostaje wprowadzone realne miejsce i czas – zostaje zbudowana kolejna rozbieżność.

Poetyckie „widzenia” przemykają w poetyce Szereszewskiej, by finalnie skupić się na postaci Afrodyty. Rozdźwięk między snem a rzeczywistością zostaje „scalony” w rzeźbie, którą jest posąg Wenus Kallipygos znajdujący się w Narodowym

Muzeum Archeologicznym w Neapolu. Ma ów posąg ponad półtora metra i jest wykonany z marmuru, znacząco odwraca głowę do tyłu, by wysłać osobie patrzącej na niego delikatny uśmiech. Dzięki impulsowi zewnątrztekstowemu (adnotacji) oraz kontekstom, co ważne zakodowanym bezpośrednio w tekście, docieram do strony Muzeum w Internecie, na której przedstawione są kolejne przestrzenie muzealne, w tym opisany tak dokładnie przez Szereszewską ogród.

Trudno utożsamić podane w analizowanym utworze wrażenia sensoryczne z konkretnymi dziełami sztuki. Możliwe, że nie wszystkie poetyckie impresje były efektem wizyty poetki w jednym muzeum. Nie jest też celem tego tekstu, aby nałożyć realia tekstowe (senne) na rzeczywiste (pozatekstowe) – byłoby to zamierzenie błędne. Interpretacja ukazuje dysonans między snem a rzeczywistością, podróżą wyobrażeniową a cielesną i realną wizytą Szereszewskiej w muzeum (lub muzeach w Neapolu). Utwór nawiązuje także do etymologii słowa „kontrast”, które funkcjonuje w sztukach plastycznych. Naga dusza przemierza korytarze spowite cieniem lub iskrzący się od słońca ogród i jednocześnie przygląda się różnym dziełom sztuki.

Szereszewska wykorzystuje poetykę snu, aby połączyć w stworzonym przez siebie słownym obrazie przeróżne linie, formy i kształty ludzkiej wyobraźni, rzeczywistości, ale i pamięci. Któż z nas, mając możliwość bycia we Włoszech, przebywając wśród niezliczonych dzieł sztuki, nie miał wrażenia, że śni? Nie mam na myśli jedynie muzeów, ale całe miasta, które swoim architektonicznym blichтром wprowadzają w syndrom Stendhala. Liczne rzeźby, starożytne ruiny, które są nieodzownym elementem Rzymu czy Florencji (i oczywiście Neapolu), należą także do przestrzeni codziennej – dochodzi do nieustannej relacji między *sacrum* a *profanum*. *Wyzwolenie* to tekst stający się kolejnym miastem kontrastów opisanych przez poetkę, która niejako zawiera w nim wszystkie wspomniane różnice i podobieństwa między snem a rzeczywistością. *Wyzwolenie* synonimicznie rozumiem jako olśnienie, pozbycie się cielesnych udręek, oczarowanie, które jest efektem recepcji dzieła sztuki. W momentach zaczarowania przez literaturę czy też rzeźbę pozbywamy się ciała – pozostajemy nagą duszą naprzeciwko arcydzieła, ludzkiego geniuszu.

Zupełnie inaczej zostaje wykorzystany motyw snu w tekście *Na ulicy*:

Zmarznięte drobne narcyzy śnią.

Śnią o gwiazd promieniach pajęczych, tulących się do nich w zachwycie i uwielbieniu...

Śnią o motylach skrzydłach czarnych, co się nad niemi pochylają, czarując urokiem lekkomyślności udanej, szalem zmysłów rozigranych, nieudolnie skrytym pesymizmem.

Śnią o łonie porcelanowym uwielbianej tancerki, na którym spoczywają ich czarki śnieżne, zmęczone a szczęśliwe.

Śnią o lecie i o słonecznej topieli.

A wiatr je mrozi oddechem ironicznym, szyderczym; spadły w ich rozwarte miłośnie i tęsknie kielichy wielkie, zimne śniegu płaty.

Drobne narcyzy jedwabiste konają z zimna, zbolełe główki chyląc nisko.

Konają w sinych odmrożonych dłoniach młodziutkiej kwiaciarki, tęskniącej do lata i słonecznej, życiodajnej topieli (K, s. 163–164).

Utwór należy do części książki zatytułowanej *Wrażenia*, w której odnajduję prozę sensualną, korzystającą z metaforyki onirycznej. Poetycki obraz wiosennych, ściętych kwiatów nakierowany jest docelowo na przedstawienie wrażeń-odczuć, jakie budzi widok młodziutkiej kwiaciarki. Opisane senne marzenia roślin są odzwierciedleniem emocji kobiety. Piękno narcyzów kontrastuje z ulicznym mrozem, który wiosną zaskakuje przechodniów. Kobieta śni o wezbranych, „rozigranych” emocjach, życiodajnej i wzburzonej wodzie, która symbolizuje namiętności i uczucia pozbawione codziennych trosk.

Delikatność pierwszych oznak lata – narcyzów – zostaje jednak przytłoczona rzeczywistością. Ich piękno „kona” z zimna „w sinych odmrożonych dłoniach młodziutkiej kwiaciarki”. Ona zaś, tuląc do siebie oznaki ciepła, kwiaty wyglądające jak promienie słońca, obdarza je swoimi emocjami, także erotycznymi pragnieniami. „Rozwar-te miłośnie i tęsknie kielichy” zostają obsypane płatkami śniegu. Pozbawione zaś ziemi kwiaty, po chwili obdarzania innych swoim pięknem, tracą życiodajną energię.

Tytuł utworu mógłby sugerować interpretację nakierowaną na perspektywę makro – wizję ulicy przepełnionej ludźmi, ruchem, gwarem oraz licznymi chwilowymi historiami przechodniów. Krótka forma poetycka skupia się jednak na perspektywie mikro – poza kwiaciarką i jej drobnymi kwiatami w tekście nic nie istnieje. To one i ona stają się centrum czytelniczych przeżyć. Opis marzeń sennych otwiera szczelnie tkane przez Szereszewską wyobrażenie (o nieoczywistej relacji między rośliną a kobietą), nakierowując na kolejne możliwości interpretacyjne. Stylistyczna nadorganizacja tekstu zbliża go do formy poetyckiej, zmieniając epicką narrację w liryczny obraz.

W książce *Kontrasty* zapoznanej poetki (tej, którą należy odpoznać) można doszukać się kolejnych utworów, w których Szereszewska wykorzystała motywy lub metaforykę snu, ale także podróży. W „Tygodniku Ilustrowanym” z 24 lutego 1917 odnajduję zaś nieprzychylną recenzję tomu:

Mamy przed sobą trzydzieści przeważnie krótkich szkiców, podzielonych na trzy działy: „Kontrasty”, „Opowiadania”, „Wrażenia”. Ostatnie zebrane zostały w podróży autorki; o ile dotyczą rzeczy przez nas widzianych, możemy stwierdzić wierność zewnętrzną opisu; reszta jest oczywiście wyrazem indywidualności autorki – nieco sztucznym. Ale sam tytuł zbioru, oparty na przeciwstawności, każe już spodziewać się sztucznego dociągania do „kontrastów” [...]. Forma na ogół poprawna⁷.

Wspomniane „indywidualności” są głosem autorki, która rozpoczęła swoją twórczość i szuka własnych form wyrazu. Książka zawiera utwory przemyślane, domknięte, nawiązujące i rozmawiające ze sobą. Poetka kontynuuje zamiłowanie do zestawienia czasu i przestrzeni w kolejnych książkach, szczególnie w *Trimurti*. *Fantazje historyczne*. Krytyka osobności Szereszewskiej jest charakterystyczna dla recenzji utworów kobiecych. Maria Grossek-Korycka pisała w kolejnej epoce literackiej (lecz jej słowa można odnieść bez najmniejszych wątpliwości także do poprzednich dekad):

O kobiecie dotychczas wiedzieliśmy tylko to, co nam o niej mówił mężczyzna. A on podawał światu nie odbicie żywej kobiety, lecz odbicie tego odbicia, które kobieta pozostawiała w zwierciadle świadomości męskiej [...]. Kobieta pisząca po-przestawała na niewolniczym kopiowaniu tego wzoru, za mało wykształcona, a może tylko za mało śmiała, by pisać po swojemu, a może i zeznawać. Kim była naprawdę, co czuła i myślała – pozostawało tajemnicą⁸.

W *Kontrastach* Szereszewska tworzy literacki świat widziany z perspektywy kobiecej, doświadczony kobiecym ciałem i mówiący o kobiecych snach – wkracza

7 *Mieszaniny Literackie*, „Tygodnik Ilustrowany” 1917, 24 II, nr 8, s. 14.

8 M. Grossek-Korycka, *Świat kobiecy*, Warszawa 1928, s. 19, [cyt. za:] A. Zawiszewska, *Między Młodą Polską, Skamandrem i Awangardą. Kobiety piszące wiersze w dwudziestoleciu międzywojennym*, Szczecin 2014, s. 70, *Rozprawy i Studia*, t. 980.

w „krainę Zagadek i Tajemnic”. Wspomniane tomy są miejscami próbą mówienia własnym głosem. Poetka umiera przedwcześnie w 1943 roku. Pozostawia po sobie nieduży, lecz obfitujący w kontrasty dorobek. Staje się on świadectwem zmian, które dokonywały się w literaturze, ale także w osobistej poetyce, i, co ważne, świadczy o przemianach w świecie rzeczywistym i nieuchronnie zbliżającej się katastrofie. Wojenne wizje z nieomawianego tutaj utworu *Krew. Szkice* ukazują zaś mary nocne przypominające o traumatycznych doświadczeniach I wojny światowej. Poetka nie mogła mieć świadomości (ale mogła przeczuwać), że powracające sny są także wizją przyszłości i staną się rzeczywistością: jej życiowa podróż zostanie tragicznie przerwana, a potem niefortunnie zapomniana⁹.

BIBLIOGRAFIA

Literatura podmiotu:

Szereszewska L., *Kontrasty*, Warszawa 1917.

Literatura przedmiotu:

„Ewa. Pismo Tygodniowe” 1929, 6 I, nr 1, s. 8.

Panas W., *Pismo i rana. Szkice o problematyce żydowskiej w literaturze polskiej*, Lublin 1996, *Critice Literaturae Judaicae*.

Mieszaniny Literackie, „Tygodnik Ilustrowany” 1917, 24 II, nr 8, s. 14.

Seroka K., Święćkowska T., *Relacje autorów z wydawcami w drugiej połowie XIX w. na przykładzie korespondencji z firmą wydawniczą Gebethner & Wolff*, „Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi” 2017, t. 11, s. 135–154.

Śliwiński P., *Wolny wybór. Stulecie wierszy 1918–2018*, Poznań 2018, *Biblioteka Poezji Współczesnej*, t. 176.

Zawiszewska A., *Między Młodą Polską, Skamandrem i Awangardą. Kobiety piszące wiersze w dwudziestoleciu międzywojennym*, Szczecin 2014, *Rozprawy i Studia*, t. 980.

9 Grób autorki znajduje się na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie. Inskrypcja głosi: „ŚP. LEONIA Z ROTBARDÓW SZERESZEWSKA/ LITERATKA ŻYŁA LAT 48/ ORAZ CÓRKI JEJ DAGMARA ZOFIA SZERESZEWSKA/ ŻYŁA LAT 23/ ELŻBIETA SZERESZEWSKA/ ŻYŁA LAT 21/ ZGINĘŁY ŚMIERCIĄ TRAGICZNĄ 1 II 1943”. W „Gazecie Ludowej” z 5 lipca 1946 roku odnajduję zaś nekrolog, który jest nieprzecenionym źródłem biograficznym, pozwalającym na dalsze poszukiwania genealogiczne. Dowiaduję się m.in., że poetka wraz z córkami była pochowana pierwotnie poza cmentarzem Powązkowskim, wyprowadzenie zwłok nastąpiło dopiero po wojnie, gdy grób wykupił w 1946 roku jej brat Henryk. Okoliczności śmierci nie są znane i ten problem wymaga kolejnych działań biograficznych. Wojnę przeżył mąż poetki, a część jego rodziny przebywa w Stanach Zjednoczonych.

STRESZCZENIE

Tekst ma na celu przybliżenie twórczości zapoznanej (niedostatecznie zbadanej, zapomnianej) poetki żydowskiego pochodzenia Loli Szereszewskiej w kontekście jej pierwszego zbioru opowiadań. *Kontrasty* to tom prozy poetyckiej wydany w okresie Młodej Polski, niezwykle dojrzały i zaskakujący jak na wiek poetki – publikuje go w wieku dwudziestu dwóch lat. Poetka multiplikuje kontrasty, budując ruchome relacje między danymi okresami czasu, czasem a przestrzenią, snem a rzeczywistością oraz manipuluje naszymi wyobrażeniami o tychże elementach. Odnalezione wątki oniryczne stają się soczewką interpretacyjną, która pozwala lepiej nakreślić poetycki świat wykreowany przez Szereszewską.

SŁOWA KLUCZOWE: kontrasty, oniryczna podróż, Młoda Polska, zapomnienie, Afrodyta

SUMMARY

“Contrasts” of dreams of the forgotten poet Lola Szereszewska

The text aims to bring the work of the rather little known (insufficiently researched and forgotten) Jewish poet Lola Szereszewska in the context of her first collection of stories. “Contrasts” is a volume of poetic prose published during the Young Poland period, extremely mature and surprising for the poet’s age – she published it at the age of twenty-two. The poet multiplies the contrasts by building mobile relationships between given periods of time, time and space, dream and reality, and manipulates our perceptions of these elements. The oneiric threads become an interpretive lens that allows to better outline the poetic world created by Szereszewska.

KEYWORDS: contrasts, oneiric journey, Young Poland, oblivion, Aphrodite

Indeks osobowy

- Abriszewska Paulina 31, 40–41
Adamowicz Daria 60, 69
Ajschylos (Eschyl) 67–68
Andersen Hans Christian 9, 103–105,
107–109, 111–114
Anisimovets Yulia 59–60, 69
Apulejusz z Madaury 53
Arendt Hannah 173, 190
Arland Marcel 133, 145
Arystoteles 101, 114
- Bachórz Józef 31, 37, 39–42, 62, 69, 99,
114
Bagłajewski Arkadiusz 14, 20, 24
Bajda Justyna 149, 159
Banowska Lidia 122, 130
Banville Théodore de 66
Baran Bogdan 158–159, 173, 179, 190
Baranowska Małgorzata 129–130
Barrie James Matthew 102
Barthes Roland 124, 130
Bartkowiak Edyta 111, 114
Bassim Tamara 60, 69
Baudelaire Charles 8, 46, 59–61, 65–
69, 126, 130
- Bénichou Paul 46, 56
Benjamin Walter 179–180, 184–187, 190
Biadun Sebastian 128, 130
Bieńczyk Marek 152, 159
Billig Piotr 104, 115
Blackburn Simon 50, 56
Bocquet Léon 134, 145
Borejsza Jerzy W. 94, 97
Borkowska Grażyna 114
Borowy Waław 85, 96
Brandstaetter Roman 161
Buczyńska-Garewicz Hanna 173, 190
Budrecka Aleksandra 173
Burzyńska Anna 173, 190
Bürger Gottfried August 9, 71–72, 77,
82–83, 86, 89–95
- Calasso Roberto 66–67, 69
Carroll Lewis 102
Cazotte Jacques 52
Celan Paul 95
Champfleury Jules 66
Cichocka Tatiana 124, 131
Cieśliński Cezary 50, 56
Claudon Francis 45

- Clésinger Auguste 67
 Colonna Francesco 52
 Crary Jonathan 185, 190
 Culler Jonathan 120, 131
 Czarniecka Sandra 128, 130
 Czukowski Korniej 89, 97
- Dalasiński Tomasz 178, 190
 Danek Danuta 62
 Dante 63
 Dąbrowski Stanisław 16–17, 24
 Dorys Benedykt Jerzy 162
 Dubisz Stanisław 100, 115
 Dudek Zenon Waldemar 111, 114
 Dumas Aleksander 45
 Dybel Paweł 172, 190
 Dynarski Kazimierz 96
 Dżyngis chan, władca mongolski 93–94
- Eker Anda 161
 Eliade Mircea 156, 159
 Emerson Oliver Farrar 71, 79
 Engelking Ryszard 47, 55, 60, 68–69
- Fauré Gabriel 53
 Franczak Jerzy 171, 178, 190
 Freud Zygmunt 76, 79, 101, 114, 172–174, 187, 190
 Fromm Erich 102, 114
 Fryderyk II, król Prus 84
- Gacek Norbert 9
 Gałczyńska Emilia 9
 Gapska Dominika 99, 115
 Gautier Théophile 46
 Gavarni Paul 66
 Głowiński Michał 162
 Gniedicz Nikołaj 89
 Goethe Johann Wolfgang 72
- Gomulicki Juliusz Wiktor 60–62, 69
 Goya Francisco 50
 Górniak Krystyna 94, 97
 Grajewski Łukasz 127, 131
 Gribojedow Aleksander 89
 Grossek-Korycka Maria 167
 Gumbrecht Hans Ulrich 126, 131
 Gutowski Wojciech 136–138, 140, 142, 144–145
 Guze Joanna 47, 55, 60, 69
- Hartwig Julia 45–46, 52, 55–56
 Heidegger Martin 50
 Hejmej Andrzej 16, 24
 Herder Johann Gottfried 46
 Herodiada 143
 Hertz Paweł 22, 24
 Hoesick Ferdynand 93, 96
 Hoffmann Ernst Theodor Amadeus 46, 102
 Homer 105
 Hölderlin Friedrich 126
 Hugo Wiktor 45
 Hutnikiewicz Artur 133, 145
 Huysmans Joris-Karl 137
- Inglot Mieczysław 59, 69
 Ippoldt Janusz 87, 97
 Irzykowski Karol 9, 171–172, 180, 184, 187–190
- Jan III Sobieski, król Polski 85
 Janion Maria 22–24, 33, 42, 77, 79, 86–87, 90, 92, 94–96, 100, 102, 114
 Jaroszyński Tadeusz 157
 Jaspers Karl 50
 Jastrzębska-Golonka Danuta 104, 114
 Jermakowa-Bitner G. 84, 96
 Jędrzejewski Tomasz 61, 69

Jung Carl Gustav 101, 103, 114

Jurczyński Jacek 81, 96

Kaczmarek Kamil 9

Kalergis Maria 62

Kamińska Lidia 9

Kanfer Irma 161

Kara Mustafa 85

Karol Aleksander, książę Lotaryngii
84

Karol XII, król Szwecji 84

Kasprzysiak Stanisław 66, 69

Kaszyński Stefan H. 94, 97

Katienin Paweł 82–84, 87–91, 93–94, 96

Kempnerówna Salomea 101, 114, 174,
190

Kęszycka Helena 45

Kiciński Bruno 92, 95

Klaczko Julian 93, 96

Kleopatra VII, królowa Egiptu 143

Klewinowska Katarzyna 150, 159

Klingner Friedrich Maximilian 95

Kocha Sandra 9

Komissarow W. 82, 97

Kowalczykowa Alina 41, 62, 69

Kowalski Grzegorz 27–28, 30, 32, 34–
36, 38, 40–42

Kowalski Jacek 185, 190

Kozikowska-Kowalik Lucyna 120, 124,
126, 130–131, 135, 145

Krański Zygmunt 8, 13–20, 22–24,
82, 96

Krasuska Anna 61, 69

Kraszewski Józef Ignacy 27–28, 32

Krukowska Halina 7–8

Krysowski Olaf 61, 69

Krzemieniecka Hanna 137

Krzyżanowski Julian 72, 80

Kuczyńska Joanna 60

Kupis Bogdan 156, 159

Kuran Michał 102, 115

Kuziak Michał 30, 42, 59, 69, 82, 96,
180, 190

Kwiatkowski Jerzy 162

Lach Szyrma Krystyn 71, 79, 86, 94–96

Lange Antoni 66, 69

Lasoń-Kochańska Grażyna 108, 115

Leberghe Charles van 53

Legeżyńska Anna 126, 131, 153, 155, 159

Lemaitre Henri 51

Lerberghe Charles van 53

Lewandowski Andrzej 73, 75, 78–80

Libera Leszek 71, 80

Lindgren Astrid 102

Lindner Burkhardt 185–186

Lipszyc Adam 180, 190

Lis Kazimiera 99–100, 115

Łagowska Aleksandra 9

Ławski Jarosław 27, 30, 38, 40–42

Łukasiewicz Małgorzata 29–30, 42

Maciąg Kamil 128, 130

Magnone Lena 172, 190

Makowski Stanisław 27–28, 35, 37–38,
42

Mann Thomas 94, 97

Marcel Anthony 50

Markiewicz Henryk 173, 190

Markowski Michał Paweł 173, 190

Markuszevska Agnieszka 14, 24

Marzęcki Józef 102, 114

Michał Anioł 67

Mickiewicz Adam 7, 35, 41, 71, 77, 79,
81, 86, 94, 96

Miernik Agnieszka 112, 115

Międzyrzecki Artur 50, 56

- Miller Katarzyna 124, 131
 Musset Alfred de 46
- Nasiłowska Anna 162
 Nerval Gérard de 8, 45–49, 51–56
 Niemcewicz Julian Ursyn 94, 96
 Nietzsche Friedrich 126, 156–159
 Niklewiczówna Krystyna 126, 131, 133, 145
 Nodier Charles 8, 45–48, 52–56
 Norwid Cyprian Kamil 8–9, 59–64, 68–69
 Nycz Ryszard 126, 131, 173, 181, 190
- Ochab Maryna 55–56, 102
 Odyniec Antoni Edward 71, 73, 78–79, 82, 84–86, 90–91, 93–94, 96–97
 Okopień-Sławińska Aleksandra 14, 21, 23–24, 119–120, 122, 125, 128–129, 131
 Olechnowicz Emilia 66, 69
 Olędzka-Frybesowa Aleksandra 22, 24
 Olszewski Jacek 50, 56
 Ossowska Katarzyna 102, 115
 Ostrowska Bronisława 133, 155
 Owidiusz 105
- Pachet Pierre 46, 56
 Paderewski Ignacy Jan 153–154
 Panas Władysław 161, 168
 Papużyńska Joanna 101, 103, 115
 Piasecka Maria 100
 Pichois Claude 66
 Pietrzak-Thébault Joanna 14, 24
 Pijanowski Lech 124, 130
 Piłat Robert 173, 90
 Piotr I Wielki, car Rosji 84
 Piprek Jan 87, 97
 Piwińska Marta 33, 42
 Platon 173
- Pluta Paweł 71, 80
 Podraza-Kwiatkowska Maria 121, 128, 131, 134, 145, 150–151, 157, 159
 Poe Edgar Allan 94–95
 Poleszak Natalia 121, 131
 Porębowicz Edward 95
 Poterała Paulina 102, 115
 Potocka Delfina 14–15
 Prokop Jan 41–42
 Przerwa-Tetmajer Kazimierz 7, 151
 Przesmycki Zenon 157
 Przybylak Feliks 95, 97
 Przybyszewska-Drozd Anna 162
 Przybyszewski Stanisław 147
 Puchalska Mirosława 133, 145
 Puszkina Aleksander 82, 88–89, 97
- Radowska-Lisak Mirosława 31, 40–41
 Ratuszna Hanna 112, 115
 Rej Anna 46, 56
 Reszke Robert 101, 114
 Reykowska Anna 133, 145
 Rimbaud Arthur 50, 56
 Ritz German 29–30, 42
 Ronge Gerard 126, 131
 Rosner Katarzyna 120, 131
 Rotbard Henryk 162, 168
 Rotbard Michał 162
 Rotbard Paweł (Pesach) 162
 Rotbard Rozalia (Rojza) 162
 Różańska Grażyna 126, 131
 Ryczek Wojciech 174, 190
 Rzepniewska Anna 8
 Rzońca Wiesław 61, 69
- Sabatier Apollonia 67–68
 Sadowski Michał 102, 115
 Samain Albert 9, 133–137, 139–142, 144–145

Sand George 60, 114
 Sarbiewski Maciej Kazimierz 122, 130
 Sarna Marcin 8
 Sartre Jean-Paul 50
 Schiller Friedrich 72
 Schlegel August Wilhelm 87, 94
 Schulz Bruno 161
 Scott Walter 94, 96
 Semenko I. 72, 79, 82, 89, 97
 Seroka Katarzyna 162, 168
 Sierotwiński Stanisław 147–148, 151–154, 160
 Siwek Paweł 101, 114
 Siwiec Magdalena 46, 48, 50–51, 56, 59, 69
 Skiba Dominika 46, 56
 Skimina Stanisław 122, 130
 Skogemann Pia 104, 106, 115
 Skowera Maciej 99, 115
 Skucha Mateusz 143–145, 149, 158, 160
 Slany Katarzyna 102, 115
 Sławiński Janusz 162
 Słowacki Juliusz 27, 82, 96
 Słowacki Władysław 8, 27–30, 35–38, 40–41
 Sochańska Bogusława 104, 107, 114
 Staff Leopold 151, 156, 159
 Stala Marian 121, 131, 134, 138, 140–142, 145
 Starobinski Jean 55–56
 Stendhal 165
 Stępień Paweł 124, 131
 Stocka Joanna 9
 Suchanek Lucjan 77–78, 80
 Sudolski Zbigniew 15, 22–24
 Sukiennicka Marta 46, 56
 Swoboda Tomasz 47, 55–56
 Szargot Maciej 16, 24
 Szczukiewicz Piotr 50, 56

Szekspir William 67
 Szereszewska Dagmara Zofia 168
 Szereszewska Elżbieta 168
 Szereszewska Lola 9, 161–168
 Szewczuk Włodzimierz 76, 79, 101, 114
 Szklowski Wiktor 173
 Szlendak Tomasz 29
 Szymel Mosze 161

 Śliwiński Piotr 162, 168
 Śniecikowska Beata 155, 160
 Święckowska Teresa 162, 168
 Świontek Sławomir 61, 69
 Świtała Sabina Waleria 109, 115

 Taranek Olga 60, 69
 Taylor William 71, 79
 Tonelli Debora 109, 115
 Trębicka Maria 60–61
 Trojanowiczowa Zofia 35, 41
 Trznadel Jacek 124, 130
 Tylkowski Wojciech 124, 130

 Ursel Marian 46, 56

 Walas Teresa 175, 191
 Wałęciuk-Dejneka Beata 105, 115
 Wasylewski Stanisław 99, 115
 Waśko Andrzej 13, 19, 24
 Wądolny-Tatar Katarzyna 156, 160
 Willan Henrietta 22
 Wiśniewska Marzena 112, 115
 Witkowska Alina 76, 80
 Witwicki Stefan 71, 77, 79
 Wojda Patrycja 8
 Wojejkowa Aleksandra 75
 Wojkiewicz Rozalia 126, 131
 Wojtasińska Dominika 59, 62, 64, 69
 Woleński Jan 50

- Wolff Toni 103, 115
Wolska Maryla 9, 147–153, 157–160
Woźnica Ireneusz 9
Wójtewicz Anna 29, 42
Wróblewska Violetta 112, 115
Wullschläger Jackie 102–103, 115
Wydźga Bohdan 126, 130
Wyka Kazimierz 133, 145, 172, 191
Wyspiański Stanisław 94, 96, 151

Zabawa Krystyna 147–148, 154,
159–160
Zaniewicki Witold 101, 114, 174, 190

Zawistowska Kazimiera 9, 119–131,
133–137, 139–145, 155
Zawiszewska Agata 167–168
Zgorzelski Czesław 71, 79, 86, 96
Zielińska Marta 33, 42
Ziółkowska Monika 8
Ziółkowska-Sobecka Marta 103, 115

Żukowski Dariusz 185, 190
Żukowski Wasilij 9, 71, 73, 75, 77–79,
82–85, 87–94, 96–97
Żuławski Jerzy 157
Żychliński Andrzej 126

*Otchłani mego serca ciebie trzeba, ciebie,
Lady Makbet, kobieto z potęgą zbrodniczą,
Śnie Eschyla — zrodzony na północnej glebie!*

*Lub ciebie, Nox, o córo Michała-Anioła,
Co śpisz w milczeniu świętym — z twarzą tajemniczą,
Kutą rylcem genialnym u tytanów czoła!*

Charles Baudelaire

Sny kobiet, sny o kobietach – od romantyzmu do Młodej Polski to zbiór dwunastu artykułów i szkiców, z których każdy koncentruje się na istotnych dla XIX-wiecznej literatury zagadnieniach oniryzmu oraz kobiecości. Książka zawiera teksty dotyczące bardziej i mniej znanych autorów i autorek: Zygmunta Krasińskiego, Cypriana Kamila Norwida, Władysława Słowackiego, Karola Irzykowskiego, Maryli Wolskiej, Kaziemierzy Zawistowskiej czy Loli Szereszewskiej. Prócz szkiców stanowiących interpretacje tekstów z literatury polskiej w tomie znalazły się także artykuły poświęcone literaturze europejskiej, m.in. twórczości Baudelaire’a, Nodiera, Nerval’a, Samaina i Żukowskiego.

<https://akademicka.pl/>

ISBN 978-83-8138-249-6

9 788381 382496